

મુંબાઈ ઇલાકાની ભૂગોળ વિદ્યા.

(ગુજરાતના ઇતિહાસ સહિત સર્વોત્તમ નોટ)

પ્રસિદ્ધ કર્તા.

હોટાલાલ એન્ડ ભગુભાઈ કું. ખંખાત.
પુસ્તકો વેચનાર રચનાર તથા પ્રસિદ્ધ કરનાર
આવૃત્તિ પહેલી પ્રત ૧૦૦૦

આ પુસ્તક સમગ્રી સર્વે હક્ક પ્રગટ કર્તાઓ ગ્યામીના
રાખ્યા છે.

અમદાવાદ—ગુજરાત ગેઝેટ પ્રેસ.
અને

પેટલાદ—“ પારસમણી ” પ્રેસ.

મવત. ૧૯૫૨

સને. ૧૯૫૬

મુદ્ર્ય ૩. ૦-૧-૦

અર્પણ પત્રિકા.

અખંડ પ્રાઠ પ્રતાપી મહિરખાન નેહનામદાર,
શ્રીમંત મહારાણા શ્રી. મોહનદેવજી આ-
શય. નારણદેવજી સાહેબની પવિત્ર સેવામાં.

મુ. ધરમપુર.

શિશુક્રોને કપયોગી યદ પટે એવા હેતુથી તૈયાર કરેલ
આ લઘુ અથ આપ કલ્પ તર સમ પૂજ્યનીય નામદારની વિદ્યા
ઉન્નતિની સાક્ષર પ્રીતિને સુખ શાંતિમાં રાખવામાં
અને કુમળી સ્વચ્છતા આજ બાળાઓને ભારતીની પ્રસાદી લલા-
વામાં અગ્રપણું વિદ્વન્મોની કરોડી કરવામાં કુશળતા અને
પ્રગતમાં શૌર્ય સંપન્ન વિનયદિતા અંકુશ દુટેલા નેવામાં આપ
ની પ્રશંસનીય ખતાદિ સદ્ગુણોથી આકર્ષાઈ આપના નિ-
ર્મળ યશ સાથે આ પુણ્ય પ્રદાશને પામે એવા હેતુથી આપ
યશવંત મહારાણાશ્રીનાજ કરકમળમાં મુકવા ઈચ્છું છું તે સ્વી-
કારશેાજી.

લી. સ્નેહાધિન.

જી.જી.જી. અને. ભગુભાઈ કં. ખંખાત.

લખનાર. એમ જે સ્ત્રી જાણ્યાત.

કનક અને કાન્તા.

કીમત. એક રૂપીઆ.

આ સંસાર રૂપી સમુદ્રમાં નીતીરૂપી નાવમાં જેથી નીતીનીજ મગ્ન જેલવા ઇચ્છતા હોય તેવા સદમદરથોએ આ કનક—કાન્તા નીલી દરખાવ નોવેલને વાંચવા અમારી ભલામણ છે અગાઉથી ૮૦૦) આલોકે થઈ મુદ્રવા છે હવે થોડો ભાગ બાકી છે તાકીદથી નામ નો-ધાવા દૃષ્ટા કરવી.

જાણ્યાત

}

લી.
છાયાલાલ મોતીરામ એન્ડ.
પ્રિન્ટર્સ કંપની.

તલન વનસ્પતિની ચમત્કારીક રામજાન ધાતુ પુષ્ટની

ગોળીયો.

જો તમે આઠ આનાની શીશી વાપરો અને તમારા ગમે તેમ ખાતુના દરદને કાયદો નજ થાય તો લીધેલા પૈસા પાછા આપવામાં આવશે પણ જરા અમાર નીશાન તપાસીને લેજો.

શ્રી કેમ્પે રજીસ્ટ્ર એન્ડ ડીપોઝીટરશ ક પતા.

૫૪૬૩

મુંબાઇ ઇલાકાની ભુગોળ વિદ્યા- ની ટુંક નોટ

દિશાઓનું વર્ણન.

દિશાઓ ચાર છે પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ,
પૂર્વ—સૂર્ય ઉગે છે તેને.

પશ્ચિમ—સૂર્ય આથમે છે તેને.

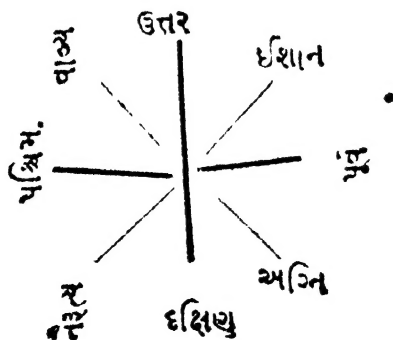
ઉત્તર—સૂર્ય ઉગે છે તેની તરફ મોં કરીને ઉભા રહીએ તો ડાબા
હાથતરફની ઉત્તર દિશા અને જમણા હાથ તરફની દક્ષિણ
દિશા.

(ઉત્તર દક્ષિણ યાદ રહે માટે આ દોહરો મોઢે કરવો)

સૂર્ય સન્મુખ મોં કરી, ઉભા રહો સૌ વીર,

ડાબે કર ઉત્તર ગણો, જમણે દક્ષિણ તીર.

નકશાની દિશાઓ સમજવા માટે નીચેની આકૃતિ આપેલી છે.

વ્યાખ્યાઓ.

મહાસાગર—ખારા પાણીનો મોટો ભાગ જેમકે હિંદી મહાસાગર.

સમુદ્ર—ખારા પાણીનો નાનો ભાગ જેમકે અરબી સમુદ્ર.

અખાત—સમુદ્રનો કાંઠો લાંબો થઈ જમીન પર ગયો હોય તે.

કિંપસાગર—પહોળા મોટાનો અખાત.

સામુદ્રધુની—પાણીના બે મોટા ભાગને સાંધનારો પાણીનો નાનો ભાગ.

નદી—મીઠાં પાણીનો પ્રવાહ પવન કે સરોવરમાંથી નીકળી ઢાળતી જગામાં થઈ વહે છે તે જેમકે મહા નદી.

સરોવર—પાણીનો જે ભાગ ચારે બાજુએ જમીનથી ઢાંકાયેલો હોય તેને.

સંગમ--પાણીના બે પ્રવાહનું એકઠું થવું તેને સંગમ કહે છે.

ભરતીઆટ - સમુદ્રના પાણીનું ચઢવું ઉતરવું તે.

સંયોગીભૂમી—બે મોટા જમીનના ભાગને સાંધનારો જમીનનો નાનો ભાગ.

ખંડ --જમીનના મોટા ભાગો જેમાં ઘણા દેશો આવેલા હોય તેને ખંડ કહે છે.

દેશ—ઘણા ઈલાકા એકઠા થયેલા હોય તે.

પ્રગણુ—ઘણાં ગામ મળી જે તાલુકો થયો હોય તેને.

ઈલાકા--રાજ્ય ચલાવવાને જે ભાગ ગવરનર સાહેબની હકુમત તમે

હોય તે.

એજન્સી—ધણું દેશી રાગ્યો મળીને થયેલા તે.

સંસ્થાન—દેશી રાગ્યનો મુકદ્દમ.

ઉંચ પ્રદેશ—પહાડપર જે દેશ આવેલો હોય તે.

ઢળતો પ્રદેશ—ડુંગરની હેડળમાં જે દેશ આવેલો હોય તે.

પર્વત—ધણા ડુંગરા એકઠા મળીને ધણા ગાઉ સુધી ઉંચાને ઉંચા ચાલી ગયા હોય તે.

ખંદર—દરીઆ કે નદી કીનારે આવેલું ગામ.

ખેટ—જે જમીનનો ભાગ ચારે આજુએ પાણીથી વીંટાએલો તે.

દ્રિપદ્વિપ—જેની ત્રણે આજુએ પાણી અને એક આજુએ જમીન.

બૂરીર—જે જમીનની અણી લાંબી વધીને સમુદ્રને મળી ગયેલી તે.

જીલ્લો—એક કલેક્ટરના તાબાનો ખાલસા મુકદ્દમ જેમાં ધણા તાલુકા હોય તે.

મેદાન—સપાટ જમીનના વીસ્તારના ભાગ.

રણુ—ધણા રેતાળ અને ઝાડ પાલા વગરનો જમીનનો મોટો ભાગ.

મુખ્યાઈ ઇલાકાતું સામાન્ય વર્ણન.

આ ઇલાકામાં લગભગ ૨) કરોડ માણસની વસ્તી છે. તેમાં ખ્રિષ્ટિય અને દેશી સત્તા ચાલે છે. સિયાચ શીરંગી અને હામસી સંનૌ છે લોકો હિંદુ, મુસલમાન, પારસી, યાહુદી વગેરે રહે છે.

હિંદુ લોકો, જૈન, વૈશ્ણવ, શીવ, રામાનુજ, અને સ્વામીનારાયણ વગેરે અનેક પંથના ધર્મમાં છે મુસલમાન, ઇસ્લામી, પારસી, જર-

તોસ્તી અને યાહુદી અને ખ્રિસ્તી ધર્મ પાળે છે લોકો સિંધી, કચ્છી, ગુજરાતી, મરેડી, કાનડી, અંગ્રેજી, વગેરે ભાષાં બોલે છે એની વાવ્ય ઇશાન અને ઉત્તર દિશાએ બહુચિસ્તાન પંચાળ અને રજપુત સંસ્થાનો છે પૂર્વ અને અગ્નિ કોણમાં મધ્ય હિંદુસ્તાન દેશી સંસ્થાનો મધ્ય પ્રાંતો વરાડ અને નિખમનું રાજ્ય છે દક્ષિણે મદ્રાસ ઇલાકા અને મહિસુર છે અને પશ્ચિમે અરબી સમુદ્ર છે

મુખ્ય પર્વતો—સંભારી કે પશ્ચિમ ધાટ, સાતપુડા, પાવાગઢ, આ-રાસુર, આપુ, શેત્રુજે, ગીર, ગીરનાર, હાલા.

મુખ્ય નદીઓ—સીંધુ, સાબરમતી, મહી, નર્મદા, તાપી, ગોદાવરી, ભીમા, નીરા, કૃષ્ણા.

ભાગો—(૧) સિંધ, (૨) કચ્છ, (૩) ગુજરાત, મહારાષ્ટ્ર, દક્ષિણ, અને કોકણ, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર અને ઉત્તર કાનડા.

સમુદ્ર—અરબી; અખાત કચ્છનો, અને ખંભાતનો.

મુખ્ય ભૂશીરો—રાસમોરારી, જગત પોઈટ, કેપ રામાસ, દીવ.

બેટા—મુંબાઈ, વસાઈ, ધારાપુર, સાબી, ગોપનાથ.

લશ્કરની છાવણીઓ—બૂજ, રાજકોટ, અમદાવાદ, ડીસા, વડોદરા, મુંબાઈ, પુના,

હવા ખાવાની જગ્યાઓ—માથેરાઈન, આપુ, ખંડાળા પુરધેર.

પરદેશી સ્વતંત્ર સંસ્થાનો.

દીવ, દમણ, ગોવા.

હાલની સંસ્થાનો—મદ્રાસ અને જંજીરા.

મુખ્ય બંદરો—કરાંચી, માંડવી, પોરબંદર, બકરુબાદ, ઘોઘા, બા-
વનગર, ખંભાત, બરુચ, સુરત, વલસાડ, દમણ, મુંબાઇ,
રત્નાગિરી, વિજયદુર્ગ, ગોવા, હોનાવર, અને કારવાડ.

જાત્રાનાં ઠેકાણાં—દારકાં, સોમનાથ, ડાકોર, અંબાજી, સીદ્ધપુર,
શામળાજી, બહુચરાજી, ચાણોદ, નાશીક, પંઢરપુર, વડતાલ,
હિંગળાજ સિંધમાં છે.

જૈનનાં જાત્રાનાં ઠેકાણાં—ગીરનાર, આશ્રુ, પાલીતાણા.

પારસીનું જાત્રાનું ઠેકાણું—ઉદવાડા.

રાજ્ય રીતી.

એનન્સિઓ ગવરનર સાહેબના પોલીટીકલ એજન્ટની સત્તા
તળે છે એ રાજ્ય રજવાડાઓની ખંડણી વસુલ કરે છે જલ્લાના ઉપ-
રીને કલેક્ટર કહે છે અને તાલુકામાં મામલતદારો રહે છે જલ્લાને
માટે એક મુખ્ય ન્યાયાધીસ હોય છે ઇલાકાની રાજધાની મુંબાઈ
જેટ છે તેમાં ગવરનર રહે છે મુંબાઈ એને જૂદો જલ્લો ફરોબ્યો
છે તેની અંદર બહુવા લાયક સ્થળો ટાઉન હોલ રાજ્યખાત ટા-
વર, જોદી, ડકકો, બોરીબંદર, સ્ટેશન કાર્ડ માકકીટ, ટંકશાળા,
વિક્ટોરીઆગાર્ડન વિક્ટોરીયા સમ્રથાન, બ્રહ્મલક્ષ્મી, વાલકેશ્વર,
દાલખાદેવી, મંઆદેવી, જૂલેશ્વર, કાલાખાની ડાંડી, હાઇકોર્ટ વીગેરે છે.

સિંધ.

સીમા—પૂર્વે નેસલગીરનું રજુ અને રજપુત સંસ્થાનો. પશ્ચિમે હા-
લા પર્વત અને સુલેમાન પર્વત છે. ઉત્તરે બલુચિસ્તાન અને પંજાબ

છે. દક્ષિણે 'કચ્છી રણુ અને ચરખી સમુદ્ર.

નદીઓ—સિંધુ ખા નદીનું મુળ હિમાલયમાં છે તેમાં ઉનાળામાં
ખરફ ઓગળવાથી એ નદીમાં પુર આવે છે.

પર્વત—હાલા. સરોવર—મંચર.

ભુશીર—રાસમુરારી. રણુ—થરપારકર,
ખંદર કરાંચી અને શાહખંદર.

જાગ્રાનું ઠંકાણું—હિંગળાજ કરાંચીની પશ્ચિમે છે.

લોકોની ભાષા—એ દેશમાં મુસલમાન લોકો રહે છે અને તેઓ
ખલુચી અને સિંધી ભાષા બોલે છે.

કસ્બા—લાખાના અને રોહરી.

પ્રાપ્તી—સને ૧૮૪૩ માં સિંધના અમીરને હરાવી એ પ્રાંત ઇંગ્લેન્ડ
સરકારે લઈ લીધો તેની તરફના મુખ્ય અધિકારીને કમીશનર
કહે છે.

ઇંગ્લેન્ડનો મુલક અને તેના મુખ્ય શહેરો.

ભાગ

સિંધનો ઉપરો સરહદનો મૂલક.....જેક્યાઆદ.

શિકારપુર.....શિકારપુર, સકર, લાખાના, અને રોહરી,

હૈદરાઆદ.....હૈદરાઆદ.

કરાંચી.....કરાંચી.

થરપારકર.....ઉમરકોટ.

દેશી રાજ્ય.

ખૈરપુર સંસ્થાન—ખૈરપુર.

શહેર—શિકરપુર, હૈદરોબાદ, કરાંચી, સફર, લાર્ખાની, રોહરા,
ઉમરકોટ, ખૈરપુર.

મુખ્ય નિકાસ—ચોખા, ખાજરી, ઘઉં, રૂ, જવ, સિંધુ નદીમાં મુ-
લતાન સુધી આગમોટો ચાલે છે.

કુચ્છ

એની ઉત્તરે પૂર્વે અને અગ્નિમ ખુણામાં રણ છે દક્ષિણમાં
કુચ્છનો અખાત અને પશ્ચિમ અરબી સમુદ્ર છે

પર્વત—એમાં ડુંગરાની ત્રણ હારો છે (૧) ઉત્તરધાટ કાળો રાયચલ-
રા, ખડાર, લક્ષ્મી, ઘોળો, મીઠવો, માણવો, ચાડવા, ઝારો,
કરો, કાસય, ધીણોદર, હવાય (૩) ચાંદાવ
નદી—નાગમતી, રૂકમામતી, અને ખારી,

ભાગ—એમાં (૧૬) પ્રગણાં છે પાવર, મીયાની, બની, પચ્છમ,
ખંડીર, પ્રાંથળ, વાગડ, અંજર, ચોવાશી, ભૂવડચોવીશી, કાંદી,
મોડાસી, અખદાસા, કંડ, ગરડો અને માક,

શહેરો—બૂજ, મડવી, મુંદરા, લખપત, જખૌ, લુણા, અંજર,
રાપર' અધોઇ, બચા, બેઝો, નળીઆ, કડોરા, રાસુમરીરોહા,
ભદ્રેશર, કેરા, કંચકોટ

લુજમાં પોલીટીકલ એજન્ટ રહે છે તેમાં સદર અદાલત છે
રાવ જાતે ભડેજ રજપુત છે તેમના કુટુંબમાં તે કેટલાક તો
રામ છે

ગુજરાત

સીમા—ઉત્તરે કચ્છનું રણ, ને શીરોઈ પૂર્વે માળવાને ખાનદેશ દક્ષિણે
શાળુ જલ્સો ને અરબી સમુદ્ર પશ્ચિમે કચ્છનો અખાત અને
અરબી સમુદ્ર

પર્વત—રાજપીપળા, પાવાગડ, આરાસુરી, આપુ શિરોઈના ડુંગર,
ચોટીલા, રોતુજો, ગીરી, બીરનાર, નેઝડા

નદીઓ—અનામ, સરસ્વતી મહું, આજી, ભાદર, રોતુજી, સાગર-
મતી મહી, ઢાઢર, નર્મદા, કીમિ, તાપી, મીઢાળા, પૂર્ણા, અંબી-
કા, પાર, કોલક દમણગંગા,

ભુસીર—જગતપોઈ અને દીવ દ્વીપકલ્પ—કાડીઆવાડનો અખા-
ત—કચ્છને ખંભાત સમુદ્ર—અરબી,

ખંદેરો—તલાનગર, પોરખંદર, માંગરોળ, વેરાવળ, દીવ, બકરાખા-
દ, મહુવા ઘોઘા, ભાવનગર, ઘોઘેરા, ખંભાત ભરૂચ, સુરત,
વલસાડ ને દમણ

પેદાસ—અનાજ ૩ તંબાકુ, ગળી, કસુંબી, મેવો, મહુડાં, વિગેરે

ખંડ પહેલો.

જિલ્લાઓ

સુરત જિલ્લો

ભરૂચ જિલ્લો

ખેડા જિલ્લો

પંચમહાલ

અમદાવાદ જિલ્લો

રાજધાની

સુરત

ભરૂચ

ખેડા ને નડીઆદ

ગોધરા

અમદાવાદ

સુરત જીલ્લો.

સીમા—એની ઉત્તરે કીમ નદી પુર્વે ગાયકવાડનો મુલક તથા વાં-
સદા તથા ધરમપોરનાં સંસ્થાનો આવેલાં છે દક્ષિણે દમણગંગા નદી
પશ્ચિમે અરબી સમુદ્ર તથા ખંભાતનો અખાત છે

પર્વત—પારનેર ડુંગરી અને ખીખ નાનાં ધણાં છે.

નદીઓ—તાપી, કીમ, મીંઢાળી, પુર્ણા, અંખીકા, પાર, કોલક
દમણગંગા.

તાલુકા મુખ્ય ગામ તથા નદીઓ.

પારડી—માલદા, પારડી, બગવાડા, કુના, ઉડવાડા, કોલક ઉમરસાડી

નદીઓ—પાર, કોલક, દમણગંગા

વલસાડ—વલસાડ, છરવાડા, ભટેલી, માલવેણી, ઉંડાટ્ટ, ખીધરી
કાસંબા ને હરીઆ.

નદીઓ, અંખીકા, કાવેર, ખરેરા, ઐરંગી

ચીકલી—ચીકલી, દેગામ, ખેરગામ, આલીપોર.

નદીઓ—અંખીકા, કાવેરી, ખરેરા, ઐરંગી

જલાલપોર—પનાર, સીસોદરા જલાલપોર મટવાડા, અબરામા અ-
મલસાડ, કછોલી, આટખરસાડ અષ્ટગામ.

નદીઓ—પુર્ણા, અંખીકા, કનાઇ, ખુટારા, કરકવા, બનવ.

ખારડોલી—ખારડોલી, કટોદ, સરખોણ, વાત્રોડ, મોતા, વરાડ, બુ-
હારી, દેગામ, વાંકાનેર, કવાસ.

નદીઓ—તાપી, મીંઢાળા, પુર્ણા, જાંખરી.

માંડવી—માંડવી, બુધાન, ઘંટોલી, તડકેશ્વર;
નદી—તાપી.

ચાર્યાશી—ચુરન, રાંદેર, કતારગામ, ભાડા, કુંભારીઆ, કમરા,
ચોરપાડ—ચોરપાડ કુલસદ, ભગવાદાંડી, અંબાજી, મુડાડી, અમ-
દાસી કોસાંડ વરાળ.

નદીઓ—પુર્ણા અંખીયા.

ભરૂચ જિલ્લો.

સીમા—ઉત્તરે મહી નદી પુર્વે ગાયકવાડનો મુન્નક દક્ષિણે કીમ નદી
અને ખંભાતનો અખાત.

નદીઓ—મહી, ઢાઢર,

ભગવાનું ઠેકાણું—શુક્લ તીર્થ

તાલુકા મુખ્ય ગામતથા નદીઓ.

ભરૂચ—શુક્લતીર્થ, ઝાડેશ્વર, નિકારા, શાહ્યાદ, ઝરોર, ટંકારીઆ,
ભરૂચ, પારખેન અંકેશ્વર.

નદી—નર્મદા

અંકેશ્વર—અંકેશ્વર હાંસોઠ, દીવા, માંડવા, ખુમ્બુર્ગ, ધંધાવ ક-
તપુર, સીસોદરા.

નદીઓ—કીમ, કમરાવતી,

વાગરા—ગંધાર, વિજાયત, લખીગામ, વાગરા.

આમો—આમોદ, કેરવાડા, માતર, સરભોચ,

જંબુસર—જંબુસર ટંકારીઆ, દેગામ, કાવી, વેડચ, સારોદ,

ખેડા જીલ્લો.

સીમા—ઉત્તરે અમદાવાદ જીલ્લો ગાયકવાડને, મહીકાંદાનો કચ્છલોક મુલક અને વાડાસિતોરનું રાજ્ય પુર્વે અને દક્ષિણે મહિ નદી પશ્ચિમે ખંભાતનું સંસ્થાન તથા અમદાવાદ જીલ્લો છે.

તાલુકા મુખ્ય ગામ તથા નદીઓ.

કપડવણ્જ—કપડવણ્જ આંત્રાલી, છીપડી, કઠલાલ તોરણા, લંસુંદ્રા.

નદીઓ—મોહોર, વાત્રક, વરાસી.

ઠાસરા—ઠાસરા જુનોડ, પડાળ, ઢાલસર, ડાઘોર.

નદીઓ—મહી, શેઠી, ગળતી,

નડીઆદ—નડીઆદ, મહુધા, અલીણા, ચુણેલ, મોહોલેલ, ઉત્તરસંડા ચકલાસી, નરસંડા, ડંભાણ, વરતાલ,

નદીઓ—શેઠી, મોહોર, લૂણી,

મેહુમદાવાદ—મેહુમદાવાદ, ખેડા, સિહુજ, મહીજ, સરસવણી, કતીજ, રેદણ.

નદીઓ—ખારી, વાત્રક, મેશ્વો, શેઠી.

માતર—માતર, રડું, લીંબાસી, ત્રાજ.

નદીઓ—સાગરમતી, વાત્રક.

આણંદ—આણંદ, ઉમરેઠ, નાપાડ, કરમસદ, ઓડ, સારસા, બોરી-આવી, સામરખા, વાસદ, ચીખોદરા, થામણા, સંડલપુર.

નદીઓ—મહી.

બોરસદ—બોરસદ, આંકલાવ, બેટાસી, વીરસદ, અતારશા, રામ, દાવોલ, દહેવાણ, ચુણાવ, પીપળાવ.

જાત્રાનાં ડેકાણાં—ડાકેર, વડતાલ.

લસુંદરામાં ઉના પાણીના કુંડ છે કપડવણુમાં કાચને સાથુ
બને છે નદીઆદમાં હાથરકુલ છે.

પંચમહાલ.

સીમા—ઉતરે લુણાવાડ સૂંચ અને સંજેલી આવેલાં છે
પુર્વે ગારીઆનું રાજ્ય દક્ષિણે ગાયકવાડનો મૂલક અને પશ્ચિમે ગાય-
કવાડનો મુલક તથા મહી નદી છે.

તાલુકા

મુખ્ય ગામ

ગોધરા

ગોધરા અને સેહેરા

કાસોલ

કાસોલ હાસોલ અને વેજલપુર.

દાહોદ

દાહોદ અને ઝાસોદ.

સાડામાં સિંધીઆ પાસેથી ઈંગ્લેન્ડ લોકને તે પ્રાંત મળ્યો તેના પ-
ચેલાં (૧) ગોધરા (૨) હાસોલ (૩) કાસોલ (૪) દાહોદ (૫) ઝાસોદ
એમપાંચ પરગણાં હોવાથી એને પંચમહાલ કહે છે.

અમદાવાદ.

સીમા—એતી દક્ષિણે તથા પશ્ચિમે કાઠીઆવાડ ઉત્તરે ગાયકવાડનો
મુલક અને પુર્વે તથા અગ્નિ કોણમાં ખેડા જિલ્લો ખંભાતનું સ-
રથાન તથા ખંભાતનો અખાત છે.

નદી—સાબરમતી.

તળાવ—નળ, મુનસર, ગંગાસર, મલાવ, કાંકરીયું, ચરોળા, મન્ને.
ક શાળાનું.

તાલુકા મુખ્ય ગામ તથા નદીઓ.

પ્રાંતીજ—પ્રાંતીજ, મોડાસા, ઝોરણ, ગાખા, ધનસુરા, ચોઈલા, દેહેમાઈ.

નદીઓ—સાબરમતી, હાથમતી, વાત્રક, માજૂમ, ખારી, મેશ્વો.

વીરમગામ—ગામ વીરમગામ, દેત્રોજ, ઝોગણ, ગોરેયા, રામપુર,

સીતાપુર.

ધોળકા—ધોળકા, ખાવળા, ચલોડા, ગાંગડ બદરખા, સરોડા, વૈંડા.

દસકોઈ—દસકોઈ, અમદાવાદ, ઉધારરાદ, વીવાકુહા, નરોડા, ખારેગ,

જેતલપુર.

નદીઓ—સાબરમતી, મેશ્વો, ખારી.

ધંધુકા—ધંધુકા ધોલેરા બરવાળા, રાનપુર, ખસ, ગાંધ.

નદીઓ—ભાદર, ગોમા, ઉતાવળી, જલકા.

ધોધા—ધોધા, વાલૂક, અને કમલેજ

સાણુંદ—સાણુંદ, સખેજ, ગોધાવી, ચોરવડોદરા, કાસ્તંદ્રા, વીસલપુર,

મોડાસા,

નદીઓ—સાબરમતી અને મોદર

ખંડ ૨ જો.

ગુજરાત માંહેલા દેશી રાજ્યો.

ભાગ

મુખ્ય શહેર.

૧) કાઠીયાવાડ એજન્સિ.....રાણપોદ

૨) પાલણપુર એજન્સિ.....પાલણપુર ડીસા.

૩) મહિકાંદા એજન્સિ.....સાદ્રા અને ઈડર

- ૪) રેવા કાંઠા એજન્સિ.....નાંદોદ.
 ૫) ગાયકવાડનો મુલક.....વડોદરા.
 ૬) ખાતા સંસ્થાન.....ખંભાત.
 ૭) પચમહાત્ર એજન્સિ.....નારકોટ.
 ૮) સુરત એજન્સિ.....વાંસદા ધરમપુર સચીત

કાઠીઆવાડ એજન્સિ

સીમા—ઉત્તરે કચ્છનું રણ પુર્વે અમદાવાદ જીલ્લો અને ખંભાતી અ-
 ખાત દક્ષિણે અરબી સમુદ્ર અને વાવ્ય કોણમાં કચ્છી અ-
 ખાત.

મુખ્ય પર્વતો—ચોટીલા, વાલાકગીર, લાંબનાર, શેત્રુજી ગીર, ગીરનાર
 બેડો.

નદીઓ—ભાદર શેત્રુંજી મધ્યું, ઓઝાત, અને આજી.

આ. પા. એજટ સાહેબની કચેરી

પ્રાંત

મુખ્ય રાજ્ય

જાણવાડ	(ઉત્તરમાં).....	વઢવાણ.....	ધ્રાંગદ્રા
ગોહિત્રવાડ	(પૂર્વ)	સોનગઢ.....	ભાવનગર
સોરઠ	(દક્ષિણમાં).....	માણેકવાડ.....	જુનાગઢ
હાલાર	(પશ્ચિમમાં)	રાજકોટ.....	નવાનગર

પ્રગણાં

મુખ્યગામ

અને

નદીઓ

જાણવાડ—ધ્રાંગદ્રા, હળવદ, લીમડી, વઢવાણ, વાંકાનેર, લખતર,
 અને થળ સાયલા, ચુડા, બગણા,

નદીઓ—ભોગાવો, લીમડીનો ભોગાવો, કદ્દાર, આંબણ, મચ્છુ,
ગોહલવાડ—ભાવનગર, રીહોર, કુંડલા, મહુવા પાણીતાણા, ગા-
રિઆધર, વળાટ, લાડી

નદીઓ—ભાવનગરની ખાડી, શેત્રુંજે, માલણ ધાંતરવાડી
ઉંડસરવૈયા—ડાહા, ગણધટેલ, ચોક.

નદીઓ—અગડ.

ખાખરીઆવાડ—જૂનાગઢ, દેદાણ.

નદીઓ—ધાંતરવાડી, રાવડી, ધોળાદરી, રૂપેણ.

કાઠીઆવાડ—અમરેલી, ધારા, જેતપુર, ચીલખા, ખીલખા.

નદીઓ—શુકભાદર, ગોંડલી, શેત્રુંજે.

સોરઠ—જૂનાગઢ, વેરાવળ.

નદીઓ—ભાદર, ખુખી, ઓઝાત, સાવલી, સામાન,
સીંગવડો.

ખાડી—મુખ્ય ગામ—પોરબંદર.

• નદીઓ—ભાદર.

હાલાર—ગામ—નવાનગર, જોડીઆ, ઓખરણ, ખંભાળીઆ,
ગોંડલ, ધોરાજી, રાજકોટ, સુરધામ, દ્રોળ.

નદીઓ—રામવતી, ઉંડ, આજી.

મચ્છુકાંઠો—ગામ—મેરખી, માળીઆ.

નદીઓ—મચ્છુ, ધોડી, ધાધ.

ઓખામંડળ—મુખ્ય ગામ—દ્વારકા, કચ્છીગઢ આરંભડ પોસી-
તર, ધીણાકી, મહી.

અંદર—ભાવનગર, મહુવા, જાકરાખાદ, દીવ, વેરાવળ,
માંગરોળ, નવીઅંદર, પોરઅંદર, દારકાં, તવાનગર ને જોડીઆ

પાલણપુર એજન્સિ.

સીમા—ઉત્તરે મારવાડ અને શીરોધ દક્ષિણે ગાયકવાડનો મુલક
પૂર્વે શિરોધ અને મહિકાંઠા એજન્સિ અને પશ્ચિમે કચ્છનું રણ છે
મુસલમાની સંસ્થાન—પાલણપુર, રાધનપુર, વારાઈ અને તેરવાડી
રજપુત સંસ્થાન—થરાદ અને મોરવાડા, વાવ, સુઈગાંમ, દેદર,
ચોરઆ તથા સાંતલપુર.

કોળીના સંસ્થાન—ભામર, કાંકેજ.

નદીઓ—ખનાસ અને સરસ્વતી.

પર્વત—શીરોધના ડુંગર.

ડીશામાં લશ્કરની ધાવણી છે.

મહિકાંઠા એજન્સિ.

સીમા—ઉત્તરે આખું પર્વતને લગતા ડુંગરો. પૂર્વે મેવાડનો પહાડી
મુલક. દક્ષિણે ગાયકવાડનો દેહેગામ તાલુકો અમદાવાદાદ ખેડા
તથા પાલણપુર એજન્સી છે.

નદીઓ—સાબરમતી, વાત્રક, હાથમતી, ખારી, મેશ્વે, માન્જુમ,
હાથમતીની નહેર.

પ્રગણા

નાની મારવાડ

રૈવર

સંસ્થાનો

ઇડર, દાંતા, માલપુર.

મોહનપુર, રણાસર.

માણસા, ખેથાપુર, વરસોડા, ઈલોલ.

વાત્રકકાંઠો આમલીઆરા, ઘોડાસર, સાઈંબા, પુનાદરા, ખડાળ
ખાવીસી વાસણા, મહીસા, કંભોડા.

કટોસણુ જોટાણા, સાંયલ, કટોસણુ, મંચુના, આરાસુર ઉપર
અંખાજીનું દહેરું છે દાંતામાંથી પથ્થર નીકળે છે અડપોદરા પા-
સે અખરખની ખાણ છે.

રેવાકાંડા એજન્સિ.

સીમા—ઉત્તરે મહીકાંડા અને રંગપુત સંસ્થાનો માંહેલા સંસ્થાનો
પુર્વે મધ્ય હિંદુસ્તાન માંહેલારાજ્યો અને ખાનદેશ દક્ષિણે ગા-
યકવાડનો મુલક ને સુરત જીલ્લો પશ્ચિમે ગાયકવાડનાં મુલક
ભરૂચ અને ખેડા જીલ્લાનો તથા પંચમહાલનો થોડો ભાગ છે.

મુખ્ય નજદીઓ—મહી, નર્મદા પુનેમ, ગોમા, ઢાઢર, વીશ્વામીત્રી,
હરેણુ, કરજણુ, ઓર.

નાનાં સંસ્થાનો—કડાણા સંજેલા, ભાદરવા, હમીટા, સંખેરમિવાસ,
પાંડુમેવાસ.

મોટાં સંસ્થાનો—નાદોદ, રાજપીપળા, છોટાઉદેપુર, ખારીઆ, ધ-
ણાવાડા, સૂંચ, વાડાતીનોર.

પર્વત—રાજપીપળા.

નદીઓ—મહી, નર્મદા, પુનેમ, ગોમા ઢાઢર વીશ્વામીત્રી

ગાયકવાડનો મુલક.

એ રાજ એક જથે નથી પણ મુજરાતના ધણા ભાગમાં છુટું

છે તેના મુખ્ય ચાર જથા થઈ શકે છે.

૧) ઉત્તરતરફનો ભાગ—એમાં પાટણ સીધપુર, ખેરાળુ વડનગર, વિશનગર, મેસાણા વીગ્નપુર કડી વગેરે શહેરો છે.

૨) પશ્ચિમભાગ—ઢાંરકાં (ઓખામંડળ) અમરેલી, ધારી, કોડી-નાર, દામનગર, વીગેરે મહાલો છે.

૩) મધ્યભાગ—વંડોદરા પાદરા, ઉભોધ, સીનોર સોજીત્રા પેટલાદ વગેરે છે.

૪) દક્ષિણ ભાગ—નવસારી મણુદેવી અજેશ્વર, વગેરે છે.

પંચમહાલ એજન્સિ.

એ એજન્સિ પાવાગઢની પાસે આવેલી છે એમાં કોળીનાં ઘણાં નાનાં સંસ્થાનો છે તેમાં મુખ્ય નાર કોટ છે.

એ સંસ્થાન ઉપર પંચમહાલનો કલેક્ટર અંગ્રેજ તરફથી વહીવટ કરે છે તે ગર્વનરનો એજન્ટ કહેવાય છે.

સુરત એજન્સિ.

એ એજન્સિ ગુજરાતની દક્ષિણે છે તેના ઉપર સુરતનો કલેક્ટર નગર રાખે છે.

નદીઓ—કાવેરી, અંખીકા, દમણગંગા.

જાત્રાનાં ઠેકાણાં—વાસદા માદેવકી ઉનાઇના કુંડ છે.

સંસ્થાનો—સચીન, વાંસદા, ધરમપુર.

સચીન સંસ્થાનના ગામ ચોર્યાશી તાલુકામાં વેરાતાં છે

નિકાશ—ઈમારતી લાકડુ અને સીસમ

(૧૬)

મહારાષ્ટ્ર દક્ષિણ અને કોકણ.

સીમા—ઉત્તર સાતપૂડા પૂર્વ મધ્યપ્રાંતોને નીળમતું રાજ્ય છે દક્ષિણે દક્ષિણમહારાષ્ટ્ર પશ્ચિમે સંભાદ્રી પર્વત ને ગુજરાતનો ભાગ.

પર્વત—સંભાદ્રી ને સાતપુડા.

નદીઓ—તાપી, જામ્નવરી, બીયા, કૃષ્ણા, સીના, નીરા, મુળામુડા, ગીરણા, પાંજરા, વારણા.

ભાગ

ઈત્રિજ સુલક.

ખાનદેશ જલ્લો
નાશિક જલ્લો
અહમદનગર જલ્લો
પુણા જલ્લો
સતારા જલ્લો
સોલાપુર જલ્લો

ધુળીઆ, માલેગામ, નંદુઆર.
નાશિક ત્રંબક
અહમદનગર.
પુણા.
સતારા.
સોલાપુર.

દેશી રાજ્ય.

ખાનદેશ એજન્સી—ડીગ, સવગણ, અને મહેવાસી મગણા

પેક સંસ્થાન

પેક-

અકલકોટ સંસ્થાન

અકલકોટ

સતારા જાગીર

ભોર, ફલદન, આદ, ને જલે.

શહેરો—ધુળીઆ, માલેગામ, નંદુઆર, નાશિક, ત્રંબક, અહમદનગર

પુણા, સતારા, સોલાપુર, પંડરપુર.

(૨૦)

કોકણ પ્રાંત.

સીમા—ઉત્તરે ગુજરાત પૂર્વે સંભારી દક્ષિણે ગોવાનું રાજ્ય
અને પશ્ચિમે અરબી સમુદ્ર.

પર્વત—સંભારી

ખંદર—મુંબઈ, રત્નાગીરી

જેટ—સાષ્ટી, મુંબઈ, ધારાપુરી.

ભાગ

ઈંગ્લિશ મુસદ્દા.

થાણા જિલ્લો

મુંબઈ જિલ્લો

કોલાબા જિલ્લો

રત્નાગીરી જિલ્લો

થાણા, વાંદરા, કલ્યાણ.

મુંબઈ.

કોલાબાને અલીબાગ

રત્નાગીરી.

દેશી રાજ્ય

જવાર સંસ્થાન

જંજીરા સંસ્થાન

સાવંતવાડી

જવાર.

જંજીરા ને જાફરાબાદ.

સાવંતવાડી.

સંસ્થાન.

શહેરો—થાણા, વાંદરા, કલ્યાણ, મુંબઈ, અલીબાગ, રત્નાગીરી,
જવાર, જંજીરા, જાફરાબાદ, સાવંતવાડી.

દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર ને ઉત્તરકાનડા.

સીમા—ઉત્તરે મહારાષ્ટ્ર પૂર્વે નીળમતું રાજ્ય ને મદ્રાસ ઇલાકાદ-
ક્ષિણે મહીસુરને મદ્રાસ પશ્ચિમે અરબી સમુદ્ર ગોવાને કોકણ.

નદીઓ- ભીમા, કૃષ્ણા, ધટપ્રભા, મહાપ્રભા, પંચગંગા, તુમબદ્રા
- વર્ધા, અને વારણા.

ખંદર—કારવાડ, કુપડે, હોનાવર.

ભાગ.

દ્વિતીય ભાગ.

કલાદગી જિલ્લો
ખેલગામ જિલ્લો

કલાદગી, ખાલકોટ, વીજપુર.
ખેલગામ.

ધારવાડ જિલ્લો

ધારવાડ.

ઉત્તરકાનડા જિલ્લો

કાઝાડ, કુપડે, હોનાવર

દેશારાજ્ય.

કોલાપુર એજન્સી

કોલાપુર.

સાવનુર સંસ્થાન

સાવનુર.

દક્ષિણ મરેઠા જાગીર સાંગલી મીરજ જમખંડી કુરદવાડ રામદુર્ગ
શહેરો—કલાદગી ખાલકોટ વીજપુર ખેલગામ કોલાપુર ધીરાવાડ

કારવાડ કુપડે હોનાવર કોલાપુર સાવનુર સાંગલી મીરજ જ-
મખંડી કુરદવાડ મુધોળ ને રામદુર્ગ.

ખંદર—કારવાડ કુપડે હોનાવર.

પર્યટ—સંભાદ્રી

નદીઓ.

કચ્છના રણને મળનારી—મનાસ સરસ્વતી ફલકું મચ્છુ આદિ.

અરબી રામુદ્રને મળનારી—સિંધુ બાદર તાપી.

ખંભાતના અખાતને મળનારી—સાખરમતી મહી હાદર કીમ ન

મંદા શેત્રુંજી અને શુકલાદર.

અગાળાના ઉપસાગરને મળનારી—ગોધાવરી અને કૃષ્ણા
સાબરમતીને મળનારી—વાત્રક બોગાવો હાય મતી, ખારી
વાત્રકને મળનારી—મેઘ્વો શેદી ને માણુમ મળે છે.

શેદીને મળનારી—મોહાર અને લણી મળે છે.

નર્મદાને મળનારી—ઉમરાવતી અને જોર મળે છે.

તાપીને મળનારી—પૂર્ણા પાંજરા અને ગીરણા મળે છે.

ભીમાને મળનારી—સીના નીરા ને મૂળા મુકા મળે છે.

કૃષ્ણાને મળનારી—ભીમા પંચગંગા ઘટપ્રભા મલપ્રભા અને વા-
રણી મળે છે.

નદીઓ વિષે ઉકીકત.

શિંધુ—હિમાલયમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે એને કાંઠે—
મિથુનઢોટ સક્કર બક્કર રોરી હૈદરાબાદ ઢોટી દંડા મીયાણી
અને કરાંચી છે.

ભાદર—મદાવનના ડુંગરમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે
એને કાંઠે—જસદણ, જેતપુર, ધોરાજી, અને નવીખંદર છે.

બનાસ—શીરોઇના ડુંગરમાંથી નીકળી કચ્છના રણુને મળે છે એને
કાંઠે ડીસા અને પાલણપુર છે.

સરસ્વતી—શીરોઇના ડુંગરમાંથી નીકળી કચ્છના રણુને મળે છે
એને કાંઠે—ઢાંતા, સીધપૂર, પાટણ છે.

મચ્છુ—ચોટીલાના ડુંગરમાંથી નીકળી કચ્છના રણુને મળે છે એને

કાંઠે—વાંકાનેર, મોરબી, ને માળીઆ છે.

શેત્રુંજી—ગીર પર્વતમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે એને

કાંઠે—ધારી, પાલીતાણા, તળાજ છે.

સાબરમતી—મૈવાડના ડુંગરમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે.

મહી—માળવાના ડુંગરમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે એને કાંઠે—પાણી લૂણાવાડા ને ખંભાત.

ઢાઢર—રેવાકાંડાના ડુંગરમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે એને કાંઠે—ટંકારી ખંદર છે.

નર્મદા—સાતપૂડા પર્વતમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે એને કાંઠે—આણોદ, કન્યાળી, નાંદોદ, શીનોર અને ભરૂચ છે.

તાપી—સાતપૂડા પર્વતમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે એને કાંઠે—મોડવી, સુરત, રાંદેર છે.

ગોદાવરી—નાસીક પાસેના સંલ્હાદ્રી પર્વતમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે એને કાંઠે—સતારા, સાંગલી, મીરજ અને કુરંદવાડ છે.

લીમા—સંલ્હાદ્રી પર્વતમાંથી નીકળી કૃષ્ણાને મળે છે એને કાંઠે—પંડરપૂર છે.

કૃષ્ણા—સંલ્હાદ્રી પર્વતમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે એને કાંઠે—સતારા, સાંગલી મીરજ અને કુરંદવાડ છે.

નોરા—સંલ્હાદ્રી પર્વતમાંથી નીકળી લીમાને મળે છે એને કાંઠે—મોર અને ફલટન છે.

શહેરનું નામ.

શહેરોની હકીકત.

સકર--વેપારનું મથક

હૈદરાબાદ—શેત્રાંજી રેશમી કાપડ માટીના વાસણ અને ચામડાની વસ્તુઓને માટે.

કચ્છ—ઘઉં તેલ કાઢવાના બીઆઓને માટે.

નગરપારક—ધાખળા શેત્રાંજી અને ચામડાને ધીમે માટે.

ખુજ—સોના રૂપાની કારીગરી કમળ અને હીરનું ભરત રેશમી-
અને સુતરાઉ કાપડના કારખાનાને માટે.

જામનગર—કંકું બાંધણી તથા બધુકને માટે.

ઐરપુર—એ દેશી રાજ્ય મીરચહકી મુરાદના તાબામાં છે

ઉમરકોટ—એમાં અકબર બાદશાહનો જન્મ થયો હતો.

જેકવાબા—હનેમાં પોં ટીં સું ટેન્ડેન રહે છે.

બુનાગઢ—એની પાસે શ્રાવકનાં દહેરાં અને ગુરૂ દત્તાત્રીનાં પગલાં છે.

બગસરા—બાદવાને માટે ચોક્ષાળને સાર.

રાજકોટ—એમાં ટેનીંગ કોલેજ તથા રાજકુમાર કોલેજ છે.

ધારી—ધોડાનો સામાન તથા તલવારના મ્યાનને સાર.

કોડીનાર—કચ્છકાનો સામાન અને હુકાર કામ.

ડીવ—કચ્છકાનો સામાન.

અમરેલી—સોના રૂપાની કારીગરી અને સુતરાઉ કાપડ ને જીનરે
માટે.

વેથાપુર—બાંધણી સાડીઓ ને બંદુકને માટે.

દેવગઢ—ઈમારતી લાકડુ ને ફરીઆણાના સાગાનને માટે.

લુણાવાડા—સુતારી કારોગરને માટે.

વાંસઢા—ખજૂર ગળી ને સોસમને માટે.

ધરમપુર—સાઢી ઈંટો નળીયાં અને સુતરેલ પાટીને માટે.

અમદાવાદ—કીનખાખ મશરૂ મિનીનિટા લંચુ કાપડ ટ્રેનીંગ કોલેજ
જહાઈસ્કુલે છાપખાનાં મીરો બાગ અને વજાવને માટે.

વીરમગામ—દરજીની કારોગરીને માટે.

પાટડી—મીઠાને માટે.

વૌઢા—કારતક સુઢ પુનમના મેળાને માટે.

ભાવનગર—ખાંડ સાકર ખરાદીનું કામ અને તેલના કાંફા રોવ-
ગાંદીઆ વગેરે સામાનને માટે.

મહેમદાવાદ—બમરીઓ કુવો.

કપડવજી—કાચ અને સામુના કારખાનાને માટે.

ભરૂચ—ગુંદરપાક તથા સુતરાક કાપડ.

સુરત—ગરફી પાપડી તથા જમણુને માટે.

ગોધરા—ઈમારતી લાકડુ તથા તેલને માટે.

ઢાહોડ—મોંચસીંગ.

ચાંપાનેર—જુમા મસીદ કાળકામાતાનું દેવળ અને ખાપરા ઝવે-
રીનો મહેલ.

ખંભાત—અકીકના પથરા નવી ઈમેજ હાઈસ્કુલ રોવંજી, કાચુ
કાપડ સુતરફણી.

ધેડોદરા—હક્મીનિલાસ મહેલ કાથો, કોલેજ, બાગ ખગીયા પરવાન

અને પાન, કળાભૂમન.

સાંખેડા—પથ્થરની ઘંટી તથા છત્ર પૂજાને માટે.

ડભોઈ—તાંબા પીતળનાં વાસણ.

સોજીત્રા—ગુંદરપાક અને ડભગરનું કામ.

પાદર—ખાદીને માટે.

નવસારી—કેળાં ને ફનસને માટે.

ગણુદેવી—ગોળને શેરડીને માટે.

ખીલીમોરા—હાથીદાંતની કરીગરીને ભરેલી મુખડની પેટી.

પાટણ—વનરાજ આવડાની મૂર્તિને માટે માટીના વાસણ તથા સુડી.

સીધપુર—દ્રમણા માતાનું શ્રાદ્ધ કરવાની જગ્યા અને મગદળના લાડુ.

વોશનગર—તાંબા પીતળના વાસણ.

આત્રસુખા—છરા ને લોઢીઓને માટે.

મુંખાઈ—મુંખાઈ ઇલાકાની રાજધાની.

પુના—પાન ને ત્રીત્ર કામને માટે.

નાશક તથા ત્રંખક—પીતળના લોટાને માટે.

પેંઠ—પાઘડી સારી થાય છે.

સાવંતવાડી લાકડીઓ રંગીન સામાન ગંજીશ વગેરે.

અહમદનગર—સીતા નદી પર ચાંદખીખીની રાજધાની.

સોલાપુર—ધોતી નેટાને સાડીઓ.

પંઠરપુર—જાત્રાતુ ઠેકાણું.

જાત—સુરે ખાર. ધાતુ ગાળવાની કૃત્ત્વીઓને માટે માટી.

કોલાખા—સોપારી, મીરજ, સારંગી, તંબુરા ને શેરડી.

ઉત્તરકાનડા—નાળીએર.

ધુળીઆ—પાંજરા નદીપર ખાનદેશનું મુખ્ય શહેર.

સતારા—સીવાંજીના વંશની રાજધાની.

થાણા—પીતાંબરને માટે.

કલ્યાણ—રેલવે જંકશન.

ખાલકોટ—વેપારનું મથક.

વિજાપુર—મુસલમાની રાજધાની.

હુબ્બળી—સુતરાઉ અને ઉતના કાપડ.

કોલાપુર—સીવાંજીના વંશની શાખા રાજ કરે છે.

નડીઆદ—તંબાકુ, હાઈસ્કુલ સંતરામ મહારાજનું મંદીર તથા નવા
ઠાઈવરને તથા દુધને માટે.

ગુજરાતના ઇતીહાસપર ટુંક નોંધ.

આપણે ગુજરાતના વાસીઓ ગુર્જરા કહેવાઇએ છીએ આપણા બાપદાદાઓ જ્યોત્ષ્ઠામાં વસતા હતાપ્રથમ પંચનખમાં આવી તે વસેલા તેમણે કાકુઆ જમીનપર ચઢાઈ કરવાતેડી લાવેલા તેમની પછી મુસલમાનુ એ રાજ્ય કયુ અ નેહાસ ઈંગ્રિજનો અમલ છે

ભાવનગરની ઉત્તરમાં આવેલા વળા ગામની પાસે જે હાલ ખડેરા બેવામાં આવે છે જ્યાં આજે ખંડીત થયેલા શીવ મંદીરો નજરે પડે છે તે આ ગુજરાતના રાજ્યનગર વલ્લભીપુરના છે તે શહેર કાણે ને કયારે વસાવ્યું તે અજાણ જણા. યુ નથી એક દંત કથા ઉપરથી એમ જણાય છે કે એક બા. વાના શાપથી તે નાશ પામ્યું ઈ. સ. ૧૪૪ થી ૩૪૪ સુધીના મજેલા લેખ ઉપરથી જણાય છે કે ત્યાં મોટા રજપુત રાજાઓ રાજ્ય કરતા તે ગાદીએ થયેલા ૧૮ રાજામાં છેલ્લા ૫ શીલાદિત્ય નાનામથી ઓળખાય છે છેલ્લે શીલાદિત્ય શીવમાર્ગી હતો આ શહેરના નાશ પછી આવડા રજપુતના હાથમાં રાજ્ય આવ્યું પંચાસર—કચ્છના રણુની નજીક ઝીઝવાડની ઉત્તરમાં આ શહેર હતુ તેમાં કનકસેનના વંશનો જયશીખર (જસરાજ) રાજ કરતો હતો. તે ૭૯૯માં રાજ કરતો હતો તેની રૂડી કાઠીદીથી લોક સૂખી

દત્તા અત્રેનો રાજ કવીશંકર દરતાં દરતાં કનોજ દેશના કલ્યાણી દરબારમાં જઈ ત્યાંના રાજ સોળંકી જૂવડના આગળ ગુજરાત તથા જયશીખર વિષે બહુ બડાઈ હાંકી અને સૂતેલા સિંહને જગાડ્યો. આથી જૂવડે ગુજરાત જીતવા માટે પોતાના મીર સરદારને મોકલ્યો. ગુર્જર સેનાપતી સુરો સુરપાળ ખુબ લઢ્યો અને મીરને હરાવ્યો. આથી જૂવડ પડે ચડ્યો અને પંચાસરને ઘેરો ઘાલ્યો તે (૫૨) દિવસ સુધી રહ્યા આખરે ભારે લડાઈ થઈ અને હજારો માણસ કપાઈ મુઆ જયશીખરના માણસ થોડા હોવાથી કેસરીયાં કરતો તે રણમાં પડ્યો જૂવડ પંચાસરનો ઘણી થયો તેણે કાડીઆવાડ ને કમ્હના રાગને જીતા અને એક વહોવટદાર મુકી રવદેશ ગયો.

વનરાજ આવડો—૭૪૬. ૮૦૬. ૬૦. જયશીખરે લડાઈના વખતમાં પોતાના શાળા સુરપાળ સાથે ગર્ભવંતી રાણી રૂપસુંદરીને સનમાં મોકલી દીધી ત્યાં દેશર નામની બીજડીએ તેની બરદાસ કરી શિશુખી પૂતમને દહાડે રૂપસુંદરીને કુંવર આવતયો વનમાં તે જન્મ્યા માટે તેનું નામ વનરાજ પાડ્યું જૂવડના બચથી ડરી પહાડો અને જંગલમાં બટકતાં મા દીકરાને શીલ ગુણસુંદરી નામના ગોરજ પોતાને ત્યાં છ માસ પછી તેડી ગયા વનરાજના નામ પૈરથી તે ગામને વનોડ કહે છે બાળ રાજા અહીં મોટો થયો એટલે સુરપાળે તેને જંગલ અને કુંગરામાં પોતાની સાથે ફેરવી હોંશીયાર કર્યો તેવું માં સુરપાળ ગુજરી ગયો પણ વનરાજે બીલોનું સફર બનાવી રાજ્ય પદ ખારણું કર્યું પણ જોરાવર જૂવડના આગળ કેટલાક વખત સુધી ને હાલ્યો નહીં.

ભૂવડ તરફથી ગુજરાતની ઉપજ મીનગદેવી નામની તેની કું-
વરીને મળતી એ આર્ષના માણસો જ્યારે ગુજરાતમાંથી પુષ્કળ
ધન લઈ જતાં હતાં તે વખતે વનરાજે તેમના પર તૂટી મડી સધણું
ખુચાવી લીધું અને સરસ્વતીને તીરે ઈ. રા. ૭૪૬ માં પૈસાથી
નવું શહેર વસાવી ત્યાં ગાદી કરી જંગલમાં તેને સંતાવાની જગા
ખતાવનાર બરવાડના નામથી તેનું નામ અણહીલપુર પાડ્યું શ્રી
દેવી નામની વાણીયજે તેની સારી રીતે ચાકરી કરી તેથી ગાદીએ
એસતી વખત તેને હાથે તીલક કરાવ્યું તેના વર ચાંપાનો પ્રધાન
તીમવામાં આવ્યો તેણે ચાંપાનેર વસાવ્યું ૧૧૦ વર્ષની લાંબી ઉમરે
વનરાજનો કાળ થયો.

ચોગરાજ—વનરાજ પછી તેનો પરાક્રમી કુંવર ગાદીએ આવ્યો
તેણે ઉપજ તથા રાજ્ય વધાર્યું તે શુરો ચતુર અને બહુલો અને
ન્યાયી હતો તેણે એક ગ્રંથ લખ્યો છે વહાણનો કાફલો લુટ્યો માટે
તેણે પોતાના કુંવરને ધણેજ કપકો દીધો હતો.

ચાવડા વંશની વંશાવળી ૭૪૬. ૯૪૨. ૧૯૬

વનરાજ	૭૪૬	૮૦૬	૬૦
ચોગરાજ	૮૦૬	૮૪૨	૩૬
જોમરાજ	૮૪૨	૮૬૬	૨૪
ભૂવડ	૮૬૬	૮૯૫	૨૯
વિરસિંહ	૮૯૫	૯૨૦	૨૫
રત્નાદિત્ય	૯૨૦	૯૩૫	૧૫
સામંતસિંહ	૯૩૫	૯૪૨	૭

ક્ષેત્રરાજ—વખતમાં રાજ્યની આગાદી સારી હતી જૂવડ અને વિરસીહના વખતમાં કંઈ જાણવા લાયક બન્યું નૂયો વિરસીહનો પુત્ર રૂત્નાદીત્ય શુરો અને પ્રમાણીક હતો તેણે લુચ્યાં ઠગારા લોકોને સજ્જ કરી લોકોને સુખી કર્યા તેનો પુત્ર સામંતસિંહ નખજો અને દુર્ગુણી હતો સોલંકી જૂવડની ચોથી પેઢીએ થનાર જૂવનાદીત્યનો રાજ નામે કુંમાર સામંતસિંહની બેન લીલાદેવી વેરે પરણ્યો તેને મુજરાજ નામે કુવર થયો વિશામાં મુજરાજને મામાએ ગાદી આપી પછી પાછી માગતા મુજરાજે બંડ કરી સામંતસિંહને મારી નાંખ્યો.

સોલંકી—૧૨૧—૯૪૨—૧૨૪૪—૩૦૨.

મુજરાજ	૯૪૨	૯૯૭	૫૫
ચામુડ	૯૯૭	૧૦૧૦	૧૩
વલ્લભસેન	૧૦૧૦	૧૦૧૦	૦
દુલ્લભસેન	૧૦૧૦	૧૦૨૨	૧૨
ભીમદેવ (પહેલો)	૧૦૨૨	૧૦૭૨	૫૦
કરાણુ	૧૦૭૨	૧૦૯૪	૨૨
સિદ્ધરાજ	૧૦૯૪	૧૧૪૩	૪૯
કુમારપાળ	૧૧૪૩	૧૧૭૪	૩૧
અન્નેપાળ	૧૧૭૪	૧૧૭૭	૩
બાળમુજરાજ (૨)	૧૧૭૭	૧૧૭૯	૨
ભીમદેવ બોજો બીજો	૧૧૭૯	૧૨૪૨	૬૩
ત્રીભૈવનપાળ	૧૨૪૨	૧૨૪૪	૨

મુળરાજ—જસવ વખતે તેની મા લીલાદેવી મરી ગઇ તેથી તેનું પેટ મારી તેને જીવતો કાઢી લીધો હતો મુળનક્ષત્રમાં જન્મ થવાથી તેનું નામ મુળરાજ પાડ્યું. તે ગાદીએ આવ્યો ત્યારે ઉત્તરમાંથી અજમેરનો રાજા ચઢી આવ્યો અને દક્ષિણેથી તૈલંગણના રાજાનો બાર્પ સરદાર ચઢી આવ્યો અજમેરના રાજાને ગર્થ આપી પાછો વાળ્યો પણ બાર્પ સાથે લડી તેને હરાવ્યો પછી ખંડીઆ રાજાઓને વશ કરવામાં તેનું મન મુઠાપ્યું મુળરાજની આજ્ઞા તોડી સોરઠનો ભૂપતી ગૃહરીપૂરનો મનાથજની જત્રાણુઓને લૂટવા લાગ્યો તેથી મુળરાજ તેની સાથે લગાઇ જોડી ગૃહરીપુરની મદદમાં કૂચ્છને લાખો તથા બીજા રાજા હતા તથાપી તે હાર્યો અને લાખો રણમાં પડ્યા અને કૂચ્છને સોરઠનો મુળરાજ ધણી થયો.

મહી અને નર્મદાની વચ્ચે આવેલા લાટ દેશના રાજાએ મુળરાજનું અપમાન કર્યું તેથી તેની સાથે લડી તેને હરાવ્યો આ લગાઈમાં મુળરાજ આમુડનું પરાક્રમ જોઈ ધણો રાજી થયો આખૂથી નર્મદાની દક્ષિણ સુધી તેની સત્તા ચાલતી તેણે ધણું શીવ મંદીરો બંધાવ્યાં સીદ્ધપૂરમાં બંધાવવા માંડેલું રૂદ્રમાળ પુરું થતા પહેલાં તેનો કાળ થયો માંશાળીઆને મારવાથી લાગેલા પાપથી તેને છુટવાને આહ્વાણોને બહુ દાન આપ્યું વેદાન્ત જાણનાર આહ્વાણોને અહીં વસાવ્યા તેઓ ઔદીચક સહસ્ત્ર સહેવાય છે તેની પછી તેનો પુત્ર આમુડ ગાદીએ બેઠો.

આમુડ—૫૯૭—૧૦૧૦—એને ત્રણ દીકરા હતા તેમના નામ

વલ્લભસેન, દુલ્લભસેન, ને નાગરાજ પાટવી કુંવરને ગાદી સોંપી ચામુડ કાશીએ ગયો.

વલ્લભસેન—૧૦૧૦—૧૦૧૦, એ સામે અને દયાળુ હતો થોડા વખતમાં બગીચાના રોગથી તેનું મરણ થયું તેથી ચામુડે કાશીએથી આવી દુલ્લભસેનને ગાદી આપીને પોતે શુક્રતીર્થમાં જઈ વસ્યો.

દુલ્લભસેન—એની કાર્કિદ વખાણવા લાયક હતી તેણે ધણું દેરાં ને તળાવ બંધાવ્યાં તેની પછી નાગરાજનો કુંવર ભીમદેવ ગાદીએ આવ્યો.

ભીમદેવ—એના વખતમાં ઝીજનીનો આદશાહ સુલતાન મહમદ ચડી આવ્યો તેથી તેની સામે જોઈતી તૈયારી થઈ શકી નહીં તેથી સોમનાથ આગળ લડતાં ભીમદેવનું નીશાન ધુળમાં રગદોળાયું; તે હારી કચ્છ ભણી નાશી ગયો.

• સુલતાન મહમદ સોમનાથનું દહીં લુટી શીવજીના આણના ચાર ક-ડકા કરી પુષ્કળ ધન લઈ ભીમદેવ પૃથે ધાયો ભીમ કંચકોટ ગઢમાં ભરાયો અને મહમદ ગયા પછી પાછો આવ્યો.

એણે સિંધ દેશ જીત્યો કાશીના રાજ કરણની મદદથી માળવા ઉપર ચઢાઈ કરી માળવાનો રાજ ભોજ તેમની સામે થયો લ-ઠાઈ ચાલતી હતી તેવામાં ભોજ યુજરી ગયો તેથી કાશીના રા-જ કરણે ધારાનગરીનો ભંડાર લુંટ્યો માળવાની ઉપજ ભીમદેવને મળી હિંદુસ્તાનનો જે ભાગ મુસલમાનના હાથમાં હતો તે પાછો મે-

જાતી વિરાળદેવના ઉપરી પણા નીચે રજાનું રાજ્ય ભેગા થયા બીમ તેમાં મળ્યો નહોતો તેથી વિરાળદેવ ગુજરાતપર ચડી આવ્યો બીમ હાથો અને પુષ્કળ ધન વિરાળદેવને મળ્યું અને બીમે બ્યારે રણભૂમીપર વિરાળગર વસાવવતું કયુક્ત કર્યું ત્યારેજ તે પાછો ગયો વિરાળશા નામના અહરથ બ્રાહ્મણે તેના વખતમાં આપ્યું ઉપર દેલવાડામાં અને આરામુર ઉપર કુંભારીમાં ધણું સુંદીર દહેરાં બંધાવેલા જેમાંના હાલ બળી જતાં સાડા પાંચ બાકી છે.

બીમદેવના પુત્રના નામ ક્ષેમરાજ, કરણ, મુળરાજ ઘડપણમાં ધર્મશર બક્તિ કરવાના હેતુથી ક્ષેમરાજને ગાદી આપવા માંડી પણ તેણે લીધી નહીં અને બાપની સાથે તીર્થમાં જઈ રહ્યો તે કરણને ગાદી મળી.

કરણ—એણે રાજ્ય આગાદીને માટે ધંધુકા, આશાવળ અને મહેવાસના કાળી રાગને વશ કર્યા એણે મોઢેળામાં કરણસાગર તળાવ તથા કેટલાક દેવાલયો બંધાવ્યાં એણે વસાવેલી કરણાવતી નગરી ક્યાં આગળ છે તે જણાવું નથી તેની પછી તેનો કુંવર સીદ્ધરાજ ગાદીએ બેઠો,

સીદ્ધરાજ—કરણના મરણ વખતે તે બાળક હતો તેથી રાજ્ય માતા મીનજીદેવી રાજકારભાર કરતી એણે વીરમગામમાં મુનસર તથા ઘોળકામાં મજાવ તળાવ બંધાવ્યાં જે વખતે રાજમાતા બાળરાગને લઈ ગુજરાતમાં ફરવા નીકળી હતી તે વખતે માલવપત્ની યશોવરમા પાઠણુપર ચડી આવ્યો પ્રધાને તેને ધન આપી પાછો વાળ્યો તે

સીધરાજને ગમ્યું નહીં તેથી તેને લગાઈ જોડી આ વખતે સહઅ-
ર્ણગ નામે તળાવ પાટણમાં ખોદાવ્યું માલવપતી સાથે અખર વરસ
લડી તેને હરાવ્યો તે કેદ કરી પાટણ લાવ્યો અને પડી ભાગેલા
દુશ્મનને માન આપી પોતાની લાયકાત જણાવી રૂદ્રમહાલય તેણે પુરું
કરાવ્યું.

સીધ દેશના રાજની કુંવરીને કંઈ ધર્મ સળાંધી વહેમથી વનમાં
મૂકી આવેલા તેને સોરઠના એક કુખારે ઉછેરી તેનું નામ રાણકદેવી
પાડ્યું તેની સગાઈ સિદ્ધરાજ સાથે થઈ હતી પણ લગન પહેલાં
જૂનાગઢના રાવખેંગારે તેનું હરણ કર્યું આથી ચીકાઈ સિદ્ધરાજે બાર
વરસ સુધી ખેંગાર સાથે લડી તેને તથા તેના રાણકદેવીથી થયેલા
બે કુંવરને મારી નાંખ્યા પણ રાણકદેવી પુનઃલગ્ન ન કરતાં વઢવાણ
આગળ સતી થઈ.

સિદ્ધરાજે જાજાશ્રયો અને પૂરકળ દહેરાં અંધાવ્યાં રાજ્યમાં વધા-
રો નૂરી તેનો સારી રીતે અંદાજસ્ત રાખ્યો તેના રાજની હદ ઉત્તરે
આમુની પેલી પાર પૂર્વે માળવા સુધી અને દક્ષિણે કોલાપુર સુધી હ-
તી તે અપુત્ર મરણ પામવાથી તેના ઓરમન કાકા ક્ષેમરાજના વશજો
રાજ્યના ધણી થયા ક્ષેમરાજના કુંવરનું નામ દેવપ્રસાદ અને દેવપ્ર-
સાદનો ત્રીભોવનપાળ નામે પુત્ર હતો જેને મહીપાળ, કિર્તીપાળ,
હુમારપાળ નામે પુત્રો હતા અને પ્રેમજીદેવી તથા દેવજીદેવી નામની
બે દીકરીઓ હતી સામંતસીંહ નામના સિદ્ધરાજના સામંત વેરે પહે-
લી પંરણી અને બીજી કાશ્મીરના રાજ સાથે પરણાવી કાઢી જોશીએ

શિદ્ધરાજને કહ્યું તેનારી પાછળ કુમારપાળ ગાદીએ આવશે પણ એ વાત શિદ્ધરાજને મુદ્દલ ગમી નહીં તેણે કુમારપાળને પકડવાને છાના નસુરો મોકલેલાં હતાં પણ તે માળવામાં નાશી ગયો ખંભાતમાં પણ જઈને હિમાચાર્યના અપાસરામાં કેટલોક વખત સતાઈ રહેલો શિદ્ધરાજનો કાળ થયાની વાત જાંભળી તેણે પાટણમાં આવી કહા-નહેવાની મદદથી ગાદી મેળવી.

કુમારપાળ—આ વખતે તેની ઉંમર (૫૦) વર્ષની હતી રાજાની અવસ્થામાં ઉદાયન નામના મંત્રીએ તથા હિમાચાર્ય ગોરજીએ તેને ઘણી મદદ કરેલી તેનો ગાદી મળે બદલે આપવાને શ્રાવક થવાનું જો પણ આપ્યું હતું તેનેણે પાળ્યું.

કુમારપાળે નાગોરથી ચઢી આવેલા આનરાજને જખમી કરી તામે ક્યો પછી માલવપત્નીએ ચઢાઈ કરી તેની સામે એક લશ્કર મોકલ્યું પણ લશ્કરના સરદારો ઝુટી શત્રુને મળી ગયા તેથી કુમારપાળે પડે તેમને હરાવ્યા.

કોટણના રાજા મદ્ધીકાર્ગુનને જીતવા કુમારપાળે મોકલેલો આશ્રમદ એકવાર હાર્યો પણ બીજી ફેરી ત્યાંના રાજાને મારી પુષ્કળ ધન લઈ જઈ કરી પાછો ફર્યો. આ રાજાએ જૈન મંદિરો તથા શિવાલયો ખંધાવ્યાં લગભગ પાંચમાસ થઈ ગયેલું સોમનાથનું દહેરું સમુ કરાવ્યું. રાજાની રોગથી તે ૮૦ વર્ષની ઉંમરે મરી ગયો તેથી તેના બાઈ મદ્ધીપાળનો કુંવર અજેપાળ ગાદીએ બેઠો.

અજેપાળ—શીવધર્મ આ રાજાએ જૈન મંદીર તોડી પાડ્યાં

અને ગોરજીએને દેર માર્યા આખરે તેનાજ ખવાસે તેની છત્રીમાં કઢાર મારી તેનો પ્રાણ લીધો તેની પછી તેનો પુત્ર મુજરાજ ગાદીએ આવ્યો.

મુજરાજ બીજાં એ નાનો હોવાથી તેને બાળમુજરાજ કહેતા તેની નાનીવયમાં રાજમાતા નાયકીદેવી દરબાર કરતી આવા વખતમાં કામુલનો બાદશાહ શાહમુદીનગોરી ૧૦૦૦ મુજરાતપર ચઢી આવ્યો તેને બાબરાજના કાકાં ભીમદેવે, રાવી હાંકી મૂક્યો બેજ વરસ રાજ કરી તે ગુર્જરી ગયો તેથી ગાદીનો વારસે ભીમદેવ થયો.

ભીમદેવ—ચઢાડ ને અવીચારી હતો તેથી ભોજાભીમ કહેવાય છે હીંદુસ્તાન સર કરવા શાહમુદીન ફરીથી ચઢી આવ્યો ત્યારે સવળા રજપુત રાજ એક ખીજનની મદદમાં રહી બાદશાહની સામે થવાને બદલે અંદર અંદર લડ્યા તેથી શાહમુદીન ફાવી ગયો.

અજમેરનો ચોહાણ રાજ સોમેશ્વરના પુત્ર પૃથુરાજને તેની માના બાપની ગાદી મળી તેથી તે અજમેર અને દીલ્લીનો પછી થયો તેથી તેના મશીઆઇ ભાઇ કનોજના રાજ નયચંદ્રે દીલ્લીની ગાદીનો અડધો ભાગ માગ્યો આથી ટંટો થયો જવળી ગુર્જરેશ્વર ભીમદેવ સાથે પણ પૃથ્વીરાજને લડાઇ હતી કારણ કે આપુના રાજની કુંવરીની સગાઇ પૃથ્વીરાજ સાથે થયેલી તેને ભીમદેવે માગી આથી આપુપત્નીએ કુંવરીને અજમેર દરબાર મોકલી દીધી આથી ભીમદેવે આપુના રાજને લડાઇમાં હરાવી નસાડ્યો અજમેર ભણી નાસતા તે તેની પાછળ પડ્યો અને અજમેર આગળ લડાઇ થઇ

તેમાં ૧૧ મેઝ્વર મરાયો તેથી પૃથ્વીરાજે ગુજરાત પર ચડાઈ કરી બી-
મદેવને હરાવ્યો. આમ ગુજરાત, દીક્ષી, અને કનોજના રાજાઓમાં
કુરાંપ હતો.

શાહુદીનજી—૧૧૫૩ માં દીક્ષીપર ચઢી આવ્યો તેમાં
પૃથ્વીરાજ હાથે અને કેદ પકડાયો અને મેરાયો અને રાજ્યગાદી
દીક્ષી મુસલમાનોને હાથ પાઈ. શાહુદીને પછી કનોજ પણ સાર
કર્યું તેના સરદાર કુતબુદીને ઈ. સ. ૧૧૫૫ માં ગુજરાત પર ચડાઈ
કરી બીમને હરાવીને નસાડ્યો પણ પીળા કાંતી રાજાની મદદથી
બોળાબીમે પાછા આવીને જખમી કર્યો આદશાદી ફોજ આવી પ-
હોંચવાથી કુતબુદીને જાણ્યો અને બીમદેવને પાછા નાશી જવું પડ્યું
પણ પછી પાછા આવી તેણે મુસલમાનોને હાંકી કાઢ્યા આ વખતે
તેના સામંતોએ જાણવો કર્યો એક જયતસિંહ નામના સોલંકીએ તો
ઈ. સ. ૧૨૨૪ માં રાજ્ય પોતાના હાથમાં લઈ પોતાની આણુ ફે-
રવી ત્રણ ચાર વરસમાં બીમદેવે તેની પાસેથી ગાદી પાછી મેળવી
પછી વાઘેલા સરદારોએ જાણવો કરી કેટલોક ભાગ છતો ધોળકામાં
ગાદી સ્થાપી ઈ. સ. ૧૨૪૨ માં મરણ પામ્યો તેની પાછળ તેનો
કુવર ગાદીએ આવ્યો.

ત્રીભોવનપાળ—એનજો હોવાથી વાઘેલા, ધોળકાના રાણા
વિશળદેવે રાજ્ય ખુલાવી લીધું.

વાઘેલા વંશની વંશાવળી.

અરજીનદેવ	૧૨૬૨	૧૨૬૫	૩
સારંગદેવ	૧૨૬૫	૧૨૬૬	૪
કરણધેલો	૧૨૬૬	૧૩૦૪	૨૫

સોલંકી રાજવંશી નળજા પહોડી ગયા તે વખતે ભોળા ભીમને અરણ્યોરાજ નામના વાઘેલા સાથે સારી મદદ કરી તેથી તેના પુત્ર લવણપ્રસાદને ભીમદેવે વડુ રાત આપી.

પણ પાછળથી નળનવાદ્યાં પ્રધાને બંડ કર્યું અને સાગરમતી અને નર્મદાની મચ્ચેનો મુક્ત ધોળકા તથા ધંધુકા વિગેરે કબજે કરી ધોળકામાં ગાદી સ્થાપી તેને વિરધવળ નામે પરાક્રમી કુંવર હતો તેને અંબાત તથા ગોધરા હતો રાજમાં વધારો કર્યો વિરધપ્પના દિવાન વસ્તુપાળ અને તેજપાળ લગાડના કામમાં અને રાજના કામમાં ધણુ શુરા હતાં વિરધવળને એ કુંવર હતા વીરમદેવ અને વિશળદેવ વિરમદેવને કારભારીઓ સાથે અણુબનાવ હતો તેથી તેને વીરમ ગામમાં રાંખતા તેણે આપના મરણ પછી ગાદીને માટે દાવો કર્યો પણ વસ્તુપાળની મદદથી વીશળદેવ રાજ થયો ૧૨૪૦ અને વીરમદેવ હાર્યો ને માર્યો ગયો વિશળદેવ ત્રીભોવનપાળને હરાવી પાટણ સર કર્યું એ ગુજરાતનો રાજા થયો શ્રાવક વાણિયાને હાંકી મુકી એણે નાગર બ્રાહ્મણને વજરાત આપી કર્ણાટકના રાજાની કુંવરીની સાથે તે પરણ્યો હતો અર્જુનદેવને સારંગદેવના વખતમાં કંઈ નળણવા સાચક બન્યું નથી.

(૪૦)

કરણુ ઘેસો.

આ દેવતા વાઘેલા રાગને તેના આપખુદી અને જમ્મી રવ-
આવથી ઘેસો કરીને આધવ પ્રધાનની સ્ત્રીને તે બળાત્કારે પોતાને ત્યાં
લઈ ગયો તેથી માધવે જઈ દીક્ષીના બાદશાહને ગુજરાત પર ચઢાઈ
કરવા ઉચ્ચે ધ. સ. ૧૩૦૭ મ. અલાઉદ્દીને તેના બાઈ અલદખાં
તથા વડા વજીર નસરતખાનને સુદી ફોજ આપી ગુજરાત પર મો-
કલ્યા બારે લડાઈ થઈ કરણુ હારી નાશી જઈ બાંગલાણમાં બરાયો
રૂડી ગુજરાત મુસલમાનને હાથ ગઈ તેમણે ગામ, ખેતરાં બાળી તથા
હુંડી રૈયતને બહુ દુઃખ દીધું રૂદ્રમાલ તોડી પાડ્યું કરણુની પટરાણી
કમળાદેવીને દીક્ષી લઈ ગયા અને અલાઉદ્દીને તેને પોતાની મા-
નીતી બેગમ કરાવી ક્ષત્રાણી કમળાદેવીએ બેમાંની એક છોકરી જે
દેવળદેવી કરણુની સાથે હતી તેને મંગાવી લેવાને બાદશાહને શો-
ખવું.

મત્રેક કાષ્ટરે બાંગલાણમાં મોટા લશ્કર સહીત જઈ કરણુ પાસે-
દેવળદેવીને માગી કરણુ તે એકદમ ન આપતાં લડ્યો પણ દેવળ-
દેવીને બળાત્કારે પકડી મુસલમાન દીક્ષી લઈ ગયા અને શુરો ગુ-
જરાતનો છેલ્લો ક્ષત્રી રાજા અતિ દુઃખ પામી આખરે મૃત્યો ઈ.
સ. ૧૩૦૪.

સમાપ્ત.

દો. કેમ્મે ફૂલસ એન્ડ કીપો

કોપરમ કંપની.

સારવે સદ્મહરને વીનના વામાં આવે છે કે આ કંપનીમાં
દરેક જાતની અરજીઓ-નોટીશો દસ્તાવેજ, ખત-પત્રો કાયદાની
પરીપુરણ સંભાળથી લખી આપવા તં આવે છે તેમજ દેશી અને અં-
ગ્રેજી અનુભવી અકશીર દવાઓ વેચાયાં આપવામાં આવે છે

આ કંપની સાથે સબંધ રાખનાર આહકતું કામ ધણીજ કાળજી
અને કૃદાયતથી કરી આપવામાં આવશે તેમ પરદેશી હરકોઇ
માસ મંગાવવો હશે તો ચોખ્ખી કમીસન લખતિરાથી મંગાવી આપવામાં
આવશે.

આ કંપનીમાં ધણીજ જાતનાં પુસ્તકો કૃદાયતે રોકડ કીમતથી
આપવાનાં આવે છે માટે હરકોઇ આહકને ખરીદવી બિતકદા પ્રાપ્ત
થતી હોય તો એક દેરો આ કંપનીની મુલાકાત લઈ ખાતરી કરવા
અમારી બલાયુ છે.

મુ. ખંભાત.
કે. બજારમાં કન-
શાસી. }

લી.
કોપરમ એન્ડ લગુભાઈ
અને વ્યવસ્થાપકો

•

•

•

•

•